

T. C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ALT ÖZEL SINIFLARDAN MEZUN OLAN
EĞİTİLEBİLİR GERİ ZEKALİ ÇOCUKLARIN
MEZUNİYET SONRASI DURUMLARININ SAPTANMASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Nurten RÜYA /

Eskişehir, 1987

**T. C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ**

**Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane**

ÖNSÖZ

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans programını tamamlamak üzere gerçekleştirilen bu araştırmanın temel amacı, Eskişehir İli Merkezinde bulunan alt özel sınıfları 1982-1983 ile 1983-1984 öğretim yıllarında bitiren eğitilebilir gerizekâlı çocukların(EGZÇ) mezuniyet sonrası durumlarının saptanmasıdır. Araştırma bulgularının, EGZÇ'in eğitimleri alanında gerekli kamuoyu yaratmanın yanında, genel ve özel eğitim alanlarında çalışan yönetici, uzman ve eğitici personelin çalışmalarına yol göstereceği umulmaktadır.

Araştırmacı, bu araştırmanın gerçekleştirilmesi sırasında hertürlü yardımı esirgemeyen danışmanı Sayın Yard.Doç.Dr. Süleyman Eripek'e teşekkürü bir borç bilir.

Araştırmacı, araştırmanın her aşamasında, tüm güçlükleri kendisiyle paylaşan aile fertlerine teşekkür eder.

Eskişehir, Ocak 1987

Nurten Rüya

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	ii
ÇİZELGELER LİSTESİ.	vi
BÖLÜM I	
GİRİŞ.	1
Problem	1
Geri Zekâlılık	2
Geri Zekâlı Çocukların Sınıflandırılması.	3
Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların (EGZÇ) Eğitimi	5
Türkiye'de Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların Eğitimi	6
Amaç.	11
Önem.	12
Sınırlılıklar	12
Sayıltılar.	13
Tanımlar.	13

BÖLÜM II

YÖNTEM	15
Araştırmanın Modeli	15
Araştırma Grubu	15
Verilerin Toplanması ve İşlenmesi	17
Verilerin Çözümlemesi.	18

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM.	19
Alt Özel Sınıflardan Mezun Olan EGZÇ'in Ortaokulda Öğrenim Görme Durumları.	20
Ortaokula Kayıt Olma	21
Ortaokulda Öğrenimlerini Sürdürme.	22
Alt Özel Sınıflardan Mezun Olan EGZÇ'in Bir İş Edinme Durumları	26
İş Edinme	26
Edindikleri İşleri Sürdürme	29
Alt Özel Sınıfı Bitirdikten Sonra Yaşamlarını Evde Sürdüren EGZÇ'in Durumları.	33

BÖLÜM IV

ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER.	37
----------------------------------	----

Özet.	37
Yargılar.	40
Öneriler.	41
EK 1 AİLE GÖRÜŞME FORMU	43
EK 2 ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNDEN ALINAN İZİN BELGESİ.	46
EK 3 ESKİŞEHİR İLİ MİLLİ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR MÜDÜRLÜĞÜNDEN ALINAN İZİN BELGESİ..	48
KAYNAKLAR	51

ÇİZELGELER LİSTESİ

<u>ÇİZELGE</u>		<u>Sayfa</u>
1	ARAŞTIRMA GRUBUNA GİREN EGZÇ'IN MEZUN OLDUKLARI OKULLARA GÖRE DAĞILIMI. . .	16
2	EGZÇ'IN YAŞLARA GÖRE DAĞILIMI	19
3	EGZÇ'IN CİNSİYETLERE GÖRE DAĞILIMI. .	20
4	EGZÇ'IN ORTAOKULA KAYIT OLMA DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI	21
5	EGZÇ'IN ORTAOKULA KAYIT OLMA DURUMLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI.	22
6	EGZÇ'IN ORTAOKULDAN AYRILMA DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI	23
7	EGZÇ'IN ORTAOKULDAN AYRILDIKLARI SINIFLARA GÖRE DAĞILIMI	24
8	ORTAOKULDA ÖĞRENİMİNİ SÜRDÜREN EGZÇ'IN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMI . . .	25
9	EGZÇ'IN İŞ EDİNME DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI	26

10	EGZÇ'IN İŞ EDİNME DURUMLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI	27
11	EGZÇ'IN OKUL SONRASI EDİNDİKLERİ İLK İŞLERE GÖRE DAĞILIMI.	28
12	OKUL SONRASINDA İŞ EDİNER EGZÇ'IN HALEN BİR İŞTE ÇALIŞMA DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI	29
13	EGZÇ'IN AYRILDIKLARI İŞLERE GÖRE DAĞILIMI.	30
14	EGZÇ'IN HALEN ÇALIŞTIKLARI İŞLERE GÖRE DAĞILIMI	30
15	ÇALIŞAN EGZÇ'IN İŞ DEĞİŞTİRME SAYILARINA GÖRE DAĞILIMI.	31
16	EGZÇ'IN YAŞAMLARINI EVDE SÜRDÜRME DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI	33
17	EGZÇ'IN YAŞAMLARINI EVDE SÜRDÜRME DURUMLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI.	34
18	EGZÇ'IN EVDE SÜRDÜRDÜKLERİ YAŞAM BİÇİMLERİNE GÖRE DAĞILIMI	34
19	EGZÇ'IN EVDEKİ YAŞAM BİÇİMLERİNİN CİNSİYETLERE GÖRE DAĞILIMI.	35

BÖLÜM I

GİRİŞ

Problem

Çocuk anne karnından başlayarak sürekli bir değişim içinde gelişir. Gelişim canlı varlığın bütün yaşamı boyunca geçirdiği ileriye ve geriye yönelik bütün değişimleri kapsar(Binbaşoğlu, 1982). İnsan varlığı bedensel, ruhsal, zihinsel ve toplumsal yönleriyle bir bütündür ve bir bütün olarak gelişir. Çocuğun bu gelişim alanları birbirleriyle ilişkilidir. Bir alandaki gelişim düzeyi, diğer alanlardaki gelişim düzeylerinden ayrı düşünülemez(Ülgen, 1983).

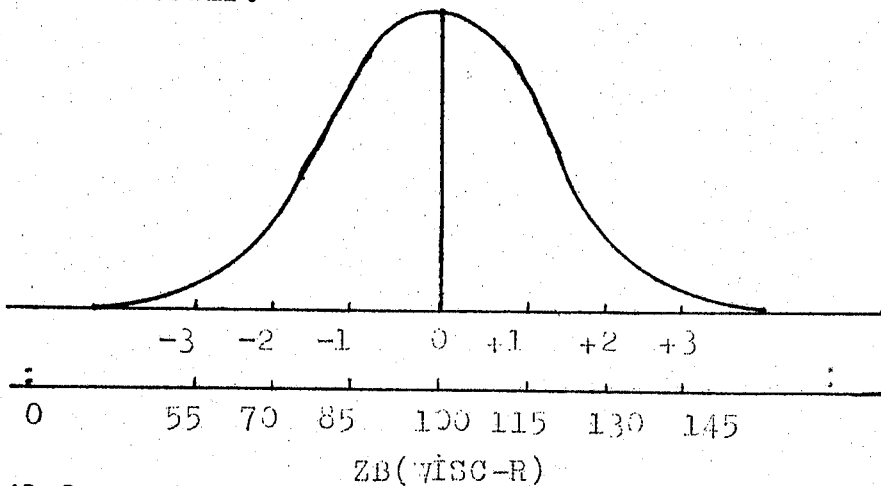
Çocuğun gelişimi, kalıtımsal ve çevresel etkenlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar.. Kalıtım "kişinin ana-babasından ve daha önceki atalarından aldığı biyolojik özelliklerin tümünü kapsamaktadır". Çevre ise, "döllenmeden başlayarak insana etki eden tüm dış uyarıcılardır"(Binbaşoğlu, 1982). İnsan anne-babasından getirebileceği gizilgüçleri bir çevre içinde ve bu çevreyle etkileşerek geliştirmektedir. Böylece kalıtım ile çevrenin birbiri ile etkileşimi insanın gelişim örüntüsünü oluşturmaktadır(Başaran, 1982).

Geri Zekâlılık

Her insanın kendine özgü bir gelişim biçimi vardır(Başaran, 1982). İnsanlar kalıtım özelliklerinin ve yaşadıkları çevre koşullarının birbirinden farklı oluşu nedeniyle gelişmelerinde de farklılıklar gösterirler. Bu nedenle her çocuktan aynı yaş ve zaman içinde, aynı gelişim görevlerini bekleyemeyiz(Ülgen, 1983). Bireysel farklılıklar bedensel, ruhsal olabildiği gibi zihinsel de olabilmektedir. Nitekim bireyler kalıtımla başkalarından daha değişik zihinsel gizilgüçler getirmektedir. Bireylerin zihinsel gizilgüçleri daha döllenme sırasında belirlenmekte, daha sonra çevre etkileşimiyle biçimlenmektedir. Hiç kimsenin çevresi aynı olmadığı için de, bireyin zihinsel gizilgüçleri kendine özgü ayrılıklar göstermektedir (Başaran, 1982).

Nitekim bireylerin zekâ bölümlerine(ZB) göre yapılan dağılımları Şekil 1'de olduğu gibi normal bir dağılım eğrisi vermektedir.

Şekil 1. Normal Dağılım Eğrisine Göre Zekâ Bölümleri

Şekil 1'de görüldüğü gibi zekâ bölümü puanları 85-115 arasında yoğunlaşmaktadır. Bu grup zekâ bölümleri yönünden normal olarak nitelendirilmektedir. Dağılımın solunda yer alan zekâ bölümleri 70-84 arasında bulunanlar ise sınır zekâ olarak adlandırılmaktadır. Dağılımda -2 standart sapmanın altında olanlar, yani 69 ve bu puanın altında kalanlar ise geri zekâlı olarak tanımlanmaktadır (Eripek, 1984). Dünyada geri zekâlılar konusunda önemli bir örgüt olan AAMD'nin(American Association of Mental Deficiency) yaptığı tanımda(1973), zekâ bölümündeki gerilik ölçütüne uyum boyutu da eklenmiştir. Buna göre, bir bireyin zekâca geri olarak tanımlanabilmesi için hem ölçülebilen zihinsel davranışları, hem de uyum davranışları yönünden normalin altında olması gerekmektedir(Bilir, 1986).

Geri Zekâlı Çocukların Sınıflandırılması

Geri zekâlı çocuklar homojen bir grup değildir. Kendi içlerinde önemli bireysel farklılıklar gösterirler. Bu yönüyle geri zekâlı çocuklara yönelik çeşitli sınıflandırma girişimleri vardır. Bunlardan eğitsel görüşe göre; geri zekâlı çocuklar eğitilebilir, öğretilir ve ağır derecede olmak üzere 3 gruba ayrılmaktadır. Yapılan sınıflandırmada hernekadar zekâ bölümleri temel alınmışsa da uyum ölçüte de dikkate alınmıştır. Bu sınıflandırmaya göre geri zekâlı çocukların tipik özellikleri şöyle sıralanabilir.

Ağır ve Çok Ağır Derecede Geri Zekâlılılar: Zekâ bölümleri 35 ve daha aşağısındadır. Bazı özbakım becerilerini öğrenebilirler(Çağlar, 1979). Günlük yaşamlarının her alanında yardıma muhtaçtırlar. Bu çocukların büyük bir kısmının hareket etmede ve beslenmede özel problemleri vardır(Karatepe, 1986). Sıklıkla sallanma, kaşınma, gözlerini elleriyle oğuşturma gibi uyumsuz davranışlar gösterirler(Eripek, 1984). Yaşamları boyunca sürekli yoğun bakım ve yardıma gereksinim duyarlar(Çağlar, 1979). Bu çocuklara yetenekleri ölçüsünde temel bazı özbakım ve iletişim, hatta akademik beceriler kazandırmak mümkündür (Smith, 1975).

Öğretilebilir Geri Zekâlılılar: Ortaderecede geri olan bu çocuklar tüm gelişim alanlarında normal çocuklardan geridirler(Karatepe, 1986). Zekâ bölümleri 25-35 ile 50-55 arasındadır(Çağlar, 1979). Çoğu kez pratik işlerde beceriksiz ve konuşmada geridirler. Hatırlamada güçlük çekerler(Karatepe, 1986). Sosyal uyum, pratik iletişim ve özbakım becerilerini öğrenebilirler(Çağlar, 1979).

Eğitilebilir Geri Zekâlılılar: Zekâ bölümleri 50-55 ile 70-75 arasındadır(Çağlar, 1979). Genellikle okula başlayana değin geriliklerinin farkına varılamaz. Çünkü gelişim özellikleri normallere birhayli benzerlik göstermektedir(Eripek, 1984). Bu çocuklar bedenî faaliyet bakımından iyi görünebilirler, fakat konuşmada, öğrendiklerini hatırlamada, emirleri izlemede, el-göz işbirliğinde bazı

zorlukları vardır(Karatepe, 1986). Buna rağmen okuma-yazma, matematik gibi temel akademik becerileri öğrenebilirler. Özel eğitim olanakları ile normal ilkokul programlarından yararlanabilirler(Çağlar, 1979). EGZÇ'lar en çok altıncı sınıf düzeyinde akademik beceriler yanında özbakım becerileri öğrenebilir ve ilerde yetişkinlik çağında geçimlerini sağlayabilecek el becerileri edinebilirler(Çağlar, 1979).

Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların(EGZÇ) Eğitimi

EGZÇ'lar toplum içinde, kendilerini sosyal ve ekonomik yönden bağımsızlığa kavuşturacak birçok şeyi öğrenebilir ve kimseye yük olmadan yaşamlarını sürdürebilirler. Bunun başarılması için de izlenecek yolların başında eğitim gelmektedir(Çağlar, 1979). Eğitimden umulan yararın sağlanması bu çocukların durumlarına, ihtiyaçlarına uygun bir eğitim programı aracılığı ile mümkün olmaktadır. Geri zekâlı çocukların eğitim programlarının hazırlanmasında ilk iş eğitim amaçlarının belirlenmesidir(Çağlar, 1979). EGZÇ'in özel durumları bazı özel amaçları gerektirmektedir. Kirk'e göre(1972), bu gruba giren çocukların eğitim amaçları, temelde sosyal yeterlilik, uygun kişilik ve iş yeterliliği olarak belirlenmektedir. Verilen eğitimle bireyin, aile, okul, yaşadığı çevre ve toplumdaki diğer bireylerle olduğu kadar kendisi ile de dengeli ilişkiler kurabilmesi ve üretici etkinliklerde bulunarak kendi

gereksinimlerini karşılayabilmesi amaçlanmaktadır(Eripek, 1984).

EGZÇ'da bu eğitim amaçlarını gerçekleştirebilmek için, normal sınıflarda, özel sınıflarda ve yatılı okullarda çeşitli eğitim programları uygulanmaktadır. Genellikle özel durumların dışında bu çocuklar normal okulların normal sınıflarında ya da özel sınıflarda eğitilmesi benimsenmektedir. Uygulanan eğitim programları ise okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde gerçekleşmektedir.

Türkiye'de Eğitilebilir Geri Zekalı Çocukların Eğitimleri

Türkiye'de EGZÇ'ın eğitimlerine Ankara Hıdırlıktepe ve Yeni Turan İlkokullarında açılan birer sınıfla başlanmıştır(Çağlar, 1979). Bu gruba giren çocukların seçimi, sınıflara yerleştirilmesi ve eğitim etkinliklerinin izlenmesi görevi rehberlik ve araştırma merkezleri(RAM) tarafından yapılmaktadır(Çağlar, 1979). 1985-1986 öğretim yılında 48 ilde RAM bulunmaktadır. Bu illerde normal okullar bünyesinde yaklaşık 750 alt özel sınıf vardır. Bu sınıflara yaklaşık 8000 EGZÇ devam etmektedir. Oysa Türkiye'de 1985 nüfus sayımına göre yalnızca 7-14 zorunlu eğitim çağında 205.648 EGZÇ bulunmaktadır(Çağlar, 1985). Buna göre EGZÇ'ın yaklaşık % 4'ü özel eğitim olanaklarından yararlanabilmektedir.

EGZÇ'ın alt özel sınıflardaki eğitimlerinde Milli Eğitim Bakanlığının 1976 yılında yayınladığı Eğitilebilir Geri Zekâlılar İçin İlkokul Programı uygulanmaktadır. Çocuklar bu programla aşağıda belirtelen özel eğitim amaçlarına ulaştırılmaya çalışılmaktadır.

"1. Anayasa'mıza göre, hakları olan mecburi ilköğretimi verme güçleri oranında gelişimlerini ve topluma yararlı bir vatandaş olmalarını sağlama.

2. Daha ileri, özellikle mesleki öğrenim ve çiraklık yapabilecek olanlara bu alanda yetiştirme ve ilerleme imkânları sağlama,

3. Aşırı ve zararlı yardımlarla bağımsızlıklarını engellenmesini, kötüye kullanılmasını, istismar edilmesini önleyici tedbirler alma,

4. Zihin, beden, toplum, duygu ve ekonomi yönlerinden kendilerine yeterli bir vatandaş haline getirme,

5. İçinde yaşadıkları ve yaşayacakları normal toplum tarafından kabul edilebilen, sevilen, haklardan yararlanan, görevlerini yapan birer insan olmalarını sağlama,

6. Daha iyi, rahat ve düzenli yaşamının yollarını öğrenme,

7. Beden, akıl ve ruh sağlığı yerinde, hür ve emniyet içinde yaşayabilecek bir seviyeye gelme,

8. Yeterli sağlık, temizlik, beslenme ve düzen alışkanlıkları kazanma,

9. Türkçeyi iyi konuşur, ihtiyaçlarını karşılamada yerinde kullanabilir hale gelme,

10. Sosyal olaylara ilgi gösterme, sosyal çevre içinde bulunmaktan hoşlanma, başkaları ile işte, oyunda, derste ve bütün ilişkilerde işbirliği yapma,

11. Mevcut istidat ve kabiliyetlerini en yararlı şekilde kullanabilme,

12. Seviyeye uygun devamlı öğrenme alışkanlığını kazanma,

13. İyi, güzel ve doğruyu ayırtedebilme ve bunlardan yerinde yararlanma, zevk alma,

14. Pratik hayatta kendine yetecek kadar temel bilgi ve becerileri kazanma,

15. Boş zamanlarını faydalı bir şekilde değerlendirme,

16. Aile hayatının görev ve sorumluluklarını bilme ve kabul etme, ev içinde düzenli, becerikli, hoş görülü insan olma,

17. Yasalara uyma, milli ve içtimai haklarını savunma ve kullanma alışkanlığını kazanma,

18. İş ve mesleğinde başarılı olarak ekonomik yönden bağımsız, çevresine, topluma yararlı hale gelme,

19. Özür ve problemin meydana getirdiği gelişim engellerini ortadan kaldırma veya etkisini azaltma gücünü kazanma."

Görüldüğü gibi programda yer alan özel eğitim amaçları ile EGZÇ'nin sosyal yeterlilik, uygun kişilik ve iş yeterliliği kazanmaları amaçlanmaktadır. Ancak bu amaçların kazandırılabilmesi yalnızca İlkokul düzeyinde ulaşılabilecek nitelikte gözükmemektedir. Oysa Türkiye'de

bu çocuklara sağlanan eğitim olanakları ilkokul düzeyi ile sınırlı kalmaktadır. Çocuklara bu yönde yetişmelerini sağlayacak ilkokul öncesinde ve sonrasında yaygın herhangi bir özel eğitim kurumu yoktur. Yalnızca Bursa, İzmir ve Karabük'te iş okulları vardır. Bunlara araştırma raporunun yazıldığı tarihlerde Adana'da açılan bir iş okulu daha eklenmiştir. Bu durumda alt özel sınıfları bitiren EGZÇ'in mezuniyet sonrası ne yaptıkları sorusu akla gelmektedir.

Türkiye'de alt özel sınıfları bitiren EGZÇ'lerin ne yaptıklarına ilişkin yeterli araştırma bulunmamaktadır. Yalnızca Ankara İl Merkezinde Eripek(1978) tarafından yapılmış bir araştırma vardır. Aşağıda bu araştırma kısaca özetlenmiştir.

Araştırmanın amacı, Alt Özel sınıfları bitiren çocukların bu sınıflara seçiminde izlenen yöntem ve mezun olduktan sonraki durumlarının saptanmasıdır. Ankara ili merkezinde, bünyesinde EGZÇ'a öz alt özel sınıf bulunduran beş ilkokul ve bu ilkokulların anılan sınıflarını 1972-1973 ile 1975-1976 öğretim yıllarında bitiren toplam 178 EGZÇ araştırma kapsamına alınmıştır. Bu çocukların 88'i kız, 90'ı erkektir.

Bulgulara göre, alt özel sınıfları bitiren çocukların yaklaşık yarısı ortaokula kayıt olmaktadır. Ortaokula kayıt olan 86 çocuktan 38'i kız, 48'i erkektir.

Yine ortaokula kayıt olan 86 EGZÇ'dan 32'si araştırmanın yapıldığı tarihte öğrenimlerini sürdürmektedir. Öğrenimlerini sürdüren çocuklardan 9'u orta 1, 13'ü orta 2, 8'i orta 3 ve 2 çocuk da lisededir. Okula kayıt olup daha sonra terk eden 54 EGZÇ'den 23'ü lnci sınıf terk, 8'i 2 nci sınıf terk, 15'i bir başka okula nakil olmuş, 8'i hakkında bilgi edinilememiştir. Ortaokula kayıt olmayan toplam 92 EGZÇ'un 14'ü kız, 11'i erkektir. Bu çocukların ancak 25'inin durumlarına ilişkin bilgi edinilebilmiştir. Bilgi edinilen çocukların 11'i kız, 2'si erkektir. Bunlardan 13'ü herhangi bir işte çalışmayıp evde oturmaktadır. Yalnızca 2 kız çocuğu dikiş kurslarına devam etmektedir. Bir işte çalışan 12 çocuk, berber çıraklığı, tezgahçılık gibi işlerde çalışmaktadır.

Eripek'e ait araştırma Ankara ili okulları ile, bu okulların anılan sınıflarından 1972-1973 ile 1975-1976 öğretim dönemleri arasında mezun olan çocuklarla sınırlıdır. Bunun yanında araştırmada yer alan bilgiler yalnızca okul kayıtlarından elde edilmiştir. Ailelerden çocuklarının durumuna ilişkin herhangi bir bilgi edinilmemiştir.

Eripek tarafından Ankara ili merkezindeki okullarda yaklaşık on yıl önce yapılan araştırmadan günümüze geri zekâlı çocukların eğitimlerinde başta Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nun(1983) çıkması olmak üzere önemli gelişmeler olmuştur. Alt özel sınıfların sayıları bir yandan

arttığı gibi, üniversiteler tarafından açılan uzun süreli sertifika programlarıyla bu sınıflarda görev alan öğretmenlerin önemli bir bölümü eğitime alınmışlardır. Bu değişen koşullarda alt özel sınıflardan mezun olan EGZÇ'in mezuniyet sonrasında ne durumda oldukları sorusu yanıtlanabilmiş değildir. Araştırma konusu bu gereksinimden kaynaklanmıştır.

Amac

Araştırmanın amacı, Eskişehir ili merkezinde 1982-1983 ve 1983-1984 öğretim yıllarında alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir geri zekâlı çocukların(EGZÇ) ilkökul sonrası durumlarının saptanmasıdır. Bu temel amaç, çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Alt özel sınıflardan mezun olan EGZÇ'in ortaokulda öğrenim görme durumları nedir?

1.1. Ortaokula kayıt olma.

1.2. Ortaokulda öğrenimlerini sürdürme.

2. Alt özel sınıflardan mezun olan EGZÇ'in bir iş edinme durumları nedir?

2.1. İş edinme.

2.2. Edindikleri işi sürdürme.

3. Alt özel sınıflardan mezun olan EGZÇ'in yaşamlarını evde sürdürme durumları nedir?

Önem

Araştırma, herne kadar Eskişehir ili merkezi ile sınırlı ise de; araştırma bulguları, eğitilebilir geri zekâlı çocukların(EGZÇ) eğitimleri alanında kamuoyu yaratmanın yanında, genel ve özel eğitim alanlarında çalışan yönetici, uzman ve eğitici personele yol gösterici olabilir.

Araştırma, gelecekte yapılacak benzer araştırmalar için model olarak alınabilir. Ayrıca bu alanda ilerde yapılacak çalışmalara yeni uyarılar verebilir.

Sınırlılıklar

Araştırma,

1. Eskişehir ili merkezinde 1982-1983 ve 1983-1984 öğretim yıllarında alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir geri zekâlı çocuklar(EGZÇ) ile sınırlıdır.

2. EGZÇ'in mezuniyetten sonraki durumları Nisan-Mayıs 1986 tarihindeki belirlemeler ile sınırlıdır.

3. Çocukların iş edinme ve evdeki durumlarına ilişkin edinilen bilgiler anne-babanın verdiği bilgiler ile sınırlıdır.

4. EGZÇ'in mezuniyet sonrasındaki durumlarının izlenmesinde yatay değişiklikler dikkate alınmamıştır.

Sayıltılar

Araştırmada, aşağıdaki hususlar sayıltı olarak kabul edilmiştir.

1. İlk ve ortaokul kayıtlarından çocukların kimlik ve okul durumlarına ilişkin alınan bilgiler gerçeği yansıtmaktadır.

2. Ailenin çocuğuna ilişkin verdiği bilgiler gerçek durumu göstermektedir.

3. Alt özel sınıflara devam eden çocuklar eğitilebilir geri zekâlılar grubunda yer almaktadır.

Tanımlar

Araştırmada kullanılan tanımlar aşağıda verilmiştir.

Özel Eğitim: "Özel eğitime muhtaç çocukların eğitimleri için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve bu çocukların özür ve özelliklerine uygun eğitim ortamında sürdürülen çalışmalardır" (Çağlar, 1985).

Alt Özel Sınıf: "Zekâ bölümleri 45-75 olan eğitilebilir geri zekâlı çocukların eğitimleri için normal ilkokulların bünyesinde açılmış 16-18 öğrencisi olan ve özel olarak geliştirilmiş eğitim programı uygulanan sınıftır"(Çağlar, 1985).

Zekâ: "Zihnin öğrenme, öğrenilenden yararlanabilme, yeni durumlara uyabilme ve yeni çözüm yolları bulabilme yeteneğidir"(Yörükoğlu, 1980).

Zekâ Bölümü: "Zekâ ölçekleri ile saptanan zekâ yaşının takvim yaşına bölünüp, yüzle çarpılmasından elde edilen ve zekâ düzeyinin belirlenmesinde kullanılan sayıdır"(Çağlar, 1985).

Zekâ Geriliği: "Genel zekâ fonksiyonlarının normalin altında olması, öğrenme ve sosyal uyum sağlayıcı davranışlarda bozukluğun görülmesi ve bu davranışların gelişim dönemi içinde ortaya çıkmasıdır"(Bilir, 1986).

Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuk(EGZÇ): "Kendi koşullarımıza göre hazırlanmış, çeşitli geçerli ve güvenilir zekâ ölçeklerinde sürekli olarak 45-74 zekâ bölümü sağlayabilen çocuktur"(Çağlar, 1985).

Rehberlik Araştırma Merkezi(RAM): "Özel eğitime muhtaç çocukların saptanması, seçimi, tanılanması, yerleştirilecekleri kurumların kararlaştırılması ve bu çocuklar için gerekli rehberliğin yapılması; ruh, duygu ve sosyal yönden uyum sağlayamayan çocukların durumlarını düzeltmek amacıyla yapılacak özel terapi hizmetlerinin yöneltilmesi, ilköğretim ile ortaöğretim kurumlarındaki rehberlik hizmetlerinin plânlanması, koordinasyonu ve izlenmesi ile ilgili kurumdur(M.E.G.S.B., 1986).

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örneklemi, araştırmada kullanılan verilerin toplanması ve işlenmesi ile verilerin çözümlenmesine ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir gerizekâli çocukların(EGZÇ) mezuniyetten sonraki durumlarının saptandığı bu araştırma "Betimsel" bir araştırmadır.

Araştırma Grubu

* Araştırma grubunu, Eskişehir ili merkezinde 1982-1983 ve 1983-1984 öğretim yıllarında alt özel sınıfları bitiren toplam 135 EGZÇ'in tümü oluşturmaktadır.

Bu çocukların mezun oldukları okullara göre dağılımı çizelge 1'de verilmiştir.

ÇİZELGE 1

ARAŞTIRMA GRUBUNA GİREN EGZÇ'İN
MEZUN OLDUKIARI OKULLARA GÖRE DAĞILIMI

Okulun Adı	1982-1983 n	1983-1984 n	Toplam n
A. Olcay İlkokulu	2	2	4
Barbaros İlkokulu	9	3	12
A. Fuat Cebesoy İlkokulu	5	5	10
Çamlıca İlkokulu	2	5	7
İ. Karaoğlanoğlu İlkokulu	2	2	4
Gazi İlkokulu	2	2	4
H. Yasin İlkokulu	2	3	5
Hürriyet İlkokulu	1	-	1
2 Eylül İlkokulu	3	2	5
Kurtuluş İlkokulu	4	4	8
M. Ali Yasin İlkokulu	3	6	9
M. Atılgan İlkokulu	4	2	6
P. Binbaşı İlkokulu	2	5	7
Porsuk İlkokulu	5	2	7
Şarhöyük İlkokulu	4	2	6
Şeker İlkokulu	2	-	2
Turan İlkokulu	2	1	3
K. Karabekir İlkokulu	2	3	5
Z. Gökalp İlkokulu	7	6	13
Huzur İlkokulu	1	2	3
Enek İlkokulu	7	7	14
Toplam	71	64	135

Verilerin Toplanması ve İşlenmesi

Araştırmada, ihtiyaç duyulan verilerin toplanması şu aşamalarda gerçekleşmiştir.

1. Eğitilebilir geri zekâlı çocuklar(EGZÇ)ın kimliklerine ait bilgiler ilkokul diploma defterlerinden belirlenmiştir.

2. EGZÇ'ın adreslerine, ortaokula kayıt olma durumlarına ilişkin bilgiler ilkokul kayıt defterlerinden sağlanmıştır.

3. Ortaokula kayıt olan çocukların ortaokuldaki durumlarına ilişkin bilgiler ortaokul kayıt defterlerinden belirlenmiştir.

4. Ortaokula kayıt olmayan EGZÇ'ın iş edinme, edindikleri işi sürdürme ve halen çalıştıkları işlere ilişkin bilgiler Aile Görüşme Formu(Ek 1) aracılığı ile çocukların anne ya da babalarından elde edilmiştir.

5. Alt özel sınıflardan mezun olduktan sonra ortaokula kayıt olmayan ve herhangi bir iş edinmeyen, yaşamlarını evde sürdüren EGZÇ'ın durumlarına ilişkin bilgiler yine Aile Görüşme Formu aracılığı ile çocukların anne ya da babalarından alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Toplanan ham veriler kontrol edildikten sonra araştırmanın sorularını yanıtlayabilecek şekilde çizelgelerde verilmiştir.

Araştırmanın amaçları açısından, bulguların frekans ve yüzde olarak ifade edilmeleri yeterli görüldüğünden başka herhangi bir istatistik işlem yapılmamıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde önce araştırma grubuna giren Eskişehir ili merkezindeki alt özel sınıflardan 1982-1983 ile 1983-1984 öğretim yıllarında mezun olan 135 eğitilebilir gerizekâlı çocuğun(EGZÇ) yaş ve cinsiyetlerine göre dağılımları verilecektir. Daha sonra bulgular, araştırmanın amacı altında yer alan soruların sırasına göre verilecek ve gerektiğinde bulgularla ilgili yorumlara gidilecektir.

Araştırma grubuna giren EGZÇ'in araştırmanın yapıldığı Nisan-Mayıs1986 tarihinde buldukları yaşlara göre dağılımları çizelge 2'de verilmiştir.

ÇİZELGE 2

EGZÇ'IN YAŞLARA GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Yaşlar								Toplam n
	13-14		15-16		17-18		19-20		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
1982-1983	20	28.17	32	45.07	16	22.53	3	4.23	75
1983-1984	24	37.50	17	25.56	22	34.38	1	1.56	64
Toplam	44	32.60	49	36.56	38	28.15	4	2.96	135

Çizelge 2'de görüldüğü gibi EGZÇ'ın hemen hepsi 13-18 yaşları arasında yer almaktadır.

Araştırma grubuna giren çocukların cinsiyetlerine göre dağılımı çizelge 3'de verilmiştir.

ÇİZELGE 3

EGZÇ'IN CİNSİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	C i n s i y e t				Toplam n
	K ı z		E r k e k		
	n	%	n	%	
1982-1983	28	39.44	43	60.56	71
1983-1984	27	42.19	37	57.81	64
Toplam	55	40.74	80	59.26	135

Çizelge 3'de görüldüğü gibi erkek çocukların sayısı kızlardan daha fazladır.

1. Alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir geri zekâlı çocuklar(EGZÇ)ın ortaokulda öğrenim görme durumları

Araştırmanın amaç bölümünde belirtildiği gibi çocukların ortaokulda öğrenim görme durumları, ortaokula kayıt olma ve ortaokulda öğrenimlerini sürdürme boyutlarında ele alınmıştır.

1.1. Ortaokula Kayıt Olma:

Araştırma grubuna giren toplam 135 EGZÇ'un ortaokula kayıt olma durumları çizelge 4'te verilmiştir.

ÇİZELGE 4

EGZÇ'IN ORTAOKULA KAYIT OLMA DURUMLARINA
GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	K a y ı t		O l m a y a n l a r		Toplam n
	Olanlar n	%	n	%	
1982-1983	18	25.35	53	74.65	71
1983-1984	13	20.31	51	79.69	64
Toplam	31	22.96	104	77.04	135

Çizelge 4'te görüldüğü gibi 1982-1983 ile 1983-1984 öğretim yıllarında alt özel sınıflardan mezun olan EGZÇ'ın % 22.96'sı ortaokula kayıt olmuştur. Eskişehir genelinde merkez ilçe ve köyler dahil ilkokuldan mezun olup ortaokula kayıt olan normal sınıf öğrencilerinin oranı ise % 70.57'dir(M.E.G.S.B., 1986). Eripek(1978) tarafından yapılan araştırmada ilkokulu bitiren 173 EGZÇ'den yarısına yakınının ortaokula kayıt olduğu belirlenmiştir.

Türkiye'de EGZÇ'lar için ilkokul sonrası eğitim veren herhangi bir özel eğitim kurumu yoktur. Yalnızca

Bursa, İzmir, Karabük ve Adana'da ilkokulu bitiren EGZÇ için iş okulları vardır. Eskişehir'de böylesi bir olanın bulunmaması nedeniyle, bunlar için normal çocukların devam ettikleri ortaokullara kayıt olmak bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucu olarak öğrenci velilerinin bir bölümü çocuklarının kayıtlarını ortaokula yaptırmaktadır.

EGZÇ'in ortaokula kayıt olma durumlarının cinsiyete göre dağılımı çizelge 5'te verilmiştir.

ÇİZELGE 5

EGZÇ'IN ORTAOKULA KAYIT OLMA DURUMLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

Kayıt Olma Durumları	C i n s i y e t				Toplam n
	Kız n	%	Erkek n	%	
Olanlar	11	20.00	20	25.00	31
Olmayanlar	44	80.00	60	75.00	104
Toplam	55	100.00	80	100.00	135

Çizelge 5'te görüldüğü gibi ortaokula kayıt olma oranı erkek çocuklarda kızlara göre biraz daha yüksektir.

1.2. Ortaokulda Öğrenimlerini Sürdürme:

Ortaokula kayıt olan EGZÇ'dan 2'si Eskişehir

dışında başka bir okula nakil olmuştur. Bu nedenle 29 çocuğun ortaokuldaki durumlarına ilişkin bilgi edinilebilmiştir. Bu çocukların ortaokuldan ayrılma durumlarına göre dağılımı çizelge 6'da verilmiştir.

ÇİZELGE 6

EGZÇ'IN ORTAOKULDAN AYRILMA DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Ayrılma Durumları				Toplam n
	Devam n	Eden %	Ayrılan n	%	
1982-1983	7	43.75	9	56.25	16
1983-1984	2	15.39	11	84.61	13
Toplam	9	31.03	20	68.97	29

Çizelge 6'da görüldüğü gibi ortaokula kayıt olan 29 EGZÇ'dan 9'u halen öğrenim görmektedir. Diğerleri ortaokulun çeşitli sınıflarından ayrılmışlardır.

Okuldan ayrılan 20 EGZÇ'un ayrıldıkları sınıflara göre dağılımı çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7'de görüldüğü gibi ortaokula kayıt ol ayrılan 20 EGZÇ'un % 65.00'i 1. sınıftan, % 35.00'i ise 2. sınıftan ayrılmıştır. Eripek(1978) tarafından yapılan

ÇİZELGE 7

EGZÇ'IN ORTAOKULDAN AYRILDIKLARI SINIFLARA
GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Ayrıldıkları Sınıflar		Toplam n
	1. Sınıf n %	2. Sınıf n %	
1982-1983	5 55.60	4 44.40	9
1983-1984	8 72.70	3 27.30	11
Toplam	13 65.00	7 35.00	20

araştırmada, ortaokuldan ayrılan 31 EGZÇ'dan % 74.19'unun 1. sınıftan ayrıldığı belirtilmiştir.

EGZÇ'lar geç ve güç öğrenmektedir. Bunun yanında alt özel sınıflarda izlenen eğitim programları, ilkökul programlarının bütününe kapsamamaktadır. Üstelik ortaokuldaki ders konuları daha soyut ve karmaşıktır(Enç, 1981). Dolayısıyla alt özel sınıfları bitiren çocukların ortaokulun akademik ders programlarına uyum sağlamaları güç ya da olanaksız olmaktadır. Nitekim ortaokula kayıt olan EGZÇ'ın % 68.97'sinin okuldan ayrılması, bunların % 65.00'inin 1. sınıftan ayrılmış olması, bu durumu açık bir biçimde göstermektedir.

Daha önce açıklandığı gibi araştırmanın yapıldığı Nisan-Mayıs 1986 tarihinde toplam 9 öğrenci ortaokulun

çeşitli sınıflarına devam etmektedir. Bu öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdükleri sınıflara göre dağılımı çizelge 8'de verilmiştir.

ÇİZELGE 8

ORTAOKULDA ÖĞRENİMİNİ SÜRDÜREN EGZÇ'İN SINIFLARA GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	S i n f		D ü z e y l e r i			Toplam n	
	Orta 1 n	%	Orta 2 n	%	Orta 3 n		
1982-1983	2	28.57	4	57.14	1	14.29	7
1983-1984	1	50.00	1	50.00	-		2
Toplam	3	33.33	5	55.56	1	11.11	9

Çizelge 8'de görüldüğü gibi ortaokulda öğrenimlerini sürdüren EGZÇ'den 5'i orta 1, 3'ü orta 2, 1'i orta 3. sınıfta öğrenim görmektedir

Ortaokulda öğrenimini sürdüren bu öğrencilerden 2'sinin hiç sene kaybı olmamış, 5'i 1 yıl kaybetmiş, 2'si ise 2 yıl kaybetmiş olup halen beklemeli durumdadır.

EGZÇ'lar genellikle 3 ve 4. sınıf seviyesinde akademik beceri kazanabilmektedir. Ancak bu sınıf seviyelerine ulaşabilmeleri normallere göre daha uzun zaman almaktadır(Çağlar, 1979). Bu yönüyle 6 çocuğun orta 2 ve

3. sınıflara devam etmesi ve bu çocuklardan 2'sinin sene kaybetmemiş olması ilginçtir. Bu durum çocukların teşhislerinde bazı tereddütlere neden olabildiği gibi konunun daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir.

2. Alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir geri zekâlı çocukların(EGZÇ) bir iş edinme durumları:

Araştırmanın Amaç Bölümünde belirtildiği gibi EGZÇ'ın iş edinme durumları, iş edinme ve edinilen işi sürdürme boyutlarında ele alınmıştır.

2.1. İş edinme:

Alt özel sınıflardan mezun olan toplam 135 EGZÇ'ın mezuniyet sonrasında iş edinme durumları çizelge 9'da verilmiştir.

ÇİZELGE 9

EGZÇ'IN İŞ EDİNME DURUMLARINA
GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Edinenler		İş Edinmeyenler		Toplam n
	n	%	n	%	
1982-1983	29	35.80	52	64.20	81
1983-1984	13	24.07	41	75.93	54
Toplam	42	31.11	93	68.89	135

Çizelge 9'da görüldüğü gibi alt özel sınıflardan mezun olan EGZÇ'nin 1/3'üne yakını mezuniyet sonrasında bir iş edinmişlerdir.

Daha önce de belirtildiği gibi Eskişehir'de EGZÇ'ler için ilkokul sonrası eğitim veren herhangi bir özel eğitim kurumu bulunmamaktadır. Dolayısıyla ortaokula kayıt olma yanında iş edinme ikinci bir seçenek olarak ortaya çıkmaktadır.

EGZÇ'nin iş edinme durumlarının cinsiyete göre dağılımı çizelge 10'da verilmiştir.

ÇİZELGE 10

EGZÇ'İN İŞ EDİNME DURUMLARININ CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

İş Edinme Durumları	C i n s i y e t				Toplam n
	Kız		Erkek		
	n	%	n	%	
Edinenler	8	14.55	34	42.50	42
Edinmeyenler	47	85.45	46	57.00	93
Toplam	55	100.00	80	100.00	135

Çizelge 10'da görüldüğü gibi iş edinme oranı kızlarda % 14.55 iken erkeklerde bu oran % 42.50'ye çıkmaktadır.

İş edinen 42 EGZÇ'un alt özel Sınıfından mezun oldukları sonra ilk edindikleri işlere göre dağılımı çizelge 11'de verilmiştir.

ÇİZELGE 11

EGZÇ'IN OKUL SONRASI EDİNDİKLERİ İLK İŞLERE GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Garson Yardımcılığı	Berber Çıraklığı	Çoban Çıraklığı	Tamirci Çıraklığı	Boya- cılık	Diğer İşler	Toplam
	n	n	n	n	n	n	n
1982-1983	5	4	2	10	2	6	29
1983-1984	3	4	1	4	-	1	13
Toplam	8	8	3	14	2	7	42

Çizelge 11'de görüldüğü gibi EGZÇ'dan 14'ü tamirci çıraklığı, 8'i garson yardımcılığı, 8'i berber çıraklığı gibi işler edinmişlerdir. Bu işler yarı beceri gerektiren işlerdir. Nitekim Thorndike ve Hagen(1959) tarafından yapılan araştırmada da zekâları ortanın altında olanların genellikle basit, yarı beceri gerektiren işlerde(işçilik, boyacılık, tesisatçılık, tamircilik gibi) çalıştıkları saptanmıştır.

2.2. Edindikleri işleri sürdürme:

Alt özel sınıflardan mezun olduktan sonra iş edinen EGZÇ'in halen bir işte çalışma durumları çizelge 12'de verilmiştir.

ÇİZELGE 12

OKUL SONRASINDA İŞ EDİNER EGZÇ'İN
HALEN BİR İŞTE ÇALIŞMA DURUMLARINA
GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Halen Bir İşte				Toplam n
	Çalışan n	%	Çalışmayan n	%	
1982-1983	22	75.86	7	24.14	29
1983-1984	9	69.23	4	30.77	13
Toplam	31	73.81	11	26.19	42

Çizelge 12'de görüldüğü gibi iş edinen EGZÇ'in yaklaşık 3/4'ü halen aynı iş ya da bir başka işte çalışmalarını sürdürmektedir. Bunun yanında 1/4'ü işinden ayrılmış ve halen herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Halen bir işte çalışmayan bu çocukların ayrıldıkları işlere göre dağılımı çizelge 13'de verilmiştir.

Çizelge 13'de görüldüğü gibi EGZÇ'in 5'i berber çiraklığından, 2'si tamirci çiraklığından, 1'i garsonluk

ÇİZELGE 13

EGZÇ'IN AYRILDIKLARI İŞLERİ

GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Garson Yardı- cılığı n	İ ş l e r			Diğer İşler n	Toplam n
		Berber Çırak- lığı n	Tamirci Çırak- lığı n			
1982-1983	-	2	2	3	7	
1983-1984	1	3	-	-	4	
Toplam	1	5	2	3	11	

ve diğer işlerden ayrılmışlardır.

Okuldan mezun olduktan sonra bir işe giren, araştırmaların yapıldığı tarihte halen çalışmakta olan 31 EGZÇ'un çalıştıkları işlere göre dağılımı çizelge 14'te verilmiştir.

ÇİZELGE 14

EGZÇ'IN HALEN ÇALIŞTIKLARI İŞLERİ

GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Garson Yardı- cılığı n	Berber Çırak- lığı n	Çoban- lık n	İ ş l e r		Boya- cılık n	Diğer İşler n	Toplam n
				Tamir- ci Çı- raklığı n				
1982-1983	5	2	2	8	2	3	22	
1983-1984	2	1	1	4	-	1	9	
Toplam	7	3	3	12	2	4	31	

Çizelge 14'de görüldüğü gibi, halen çeşitli işlerde çalışmalarını sürdüren 31 EGZÇ'den 12'si tamirci çıraklığı, 7'si garson yardımcılığı ve diğer işlerde çalışmaktadır. Bu dağılım çizelge 13'de verilen dağılımla karşılaştırıldığında, iş dağılımlarında bir farklılık görülmemekle birlikte, bu işlerde çalışan çocukların sayısında bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar çocukların ilkokul sonrası edindikleri işlerden ayrılmalarından kaynaklanmaktadır.

Yapılan belirlemelere göre halen çalışmakta olan 31 EGZÇ'dan 9'u girdikleri ilk işte çalışmalarını sürdürmektedir. İş değiştiren 22 EGZÇ'un iş değiştirme sayılarına göre dağılımı çizelge 15'de verilmiştir.

ÇİZELGE 15

ÇALIŞAN EGZÇ'IN İŞ DEĞİŞTİRME SAYILARINA GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	İş Değiştirme			Toplam n
	1 defa n	2 defa n	3 ve daha fazla n	
1982-1983	10	4	3	17
1983-1984	3	1	1	5
Toplam	13	5	4	22

Çizelge 15'de görüldüğü gibi iş değiştiren 22 EGZÇ'un 13'ü 1 defa, 5'i 2 defa, 4'ü en az 3 defa iş değiştirmiştir.

Kirk'e göre(1972), geri zekâlılarda iş değiştirme ve işten ayrılma normallere göre daha sıklıkla meydana gelmektedir. Nitekim araştırmada çocukların yarısından fazlasının iş değiştirmiş, 1/4'ünün ise işten ayrılmış olması bunu doğrulamaktadır.

Yine Kirk'e göre(1972) geri zekâlı çocukların sıklıkla iş değiştirmesinin ve işten ayrılmasının başlıca nedeni, geri zekâlı çocuğun yaptığı işte başarısız olmasından çok, onun kişilik özelliklerine ve iş çevresindeki ilişkilerine bağlı olmaktadır.

Araştırmada EGZÇ'ın iş çevresindeki ilişkileri incelenmemiştir. Ancak Türkiye'de geri zekâlı çocukların yeterince tanındıkları söylenemez. Hatta bu konuda pek çok gerçek dışı inanışlar vardır(Eripek, 1984). Bu yönüyle EGZÇ'ın ister oturdukları semt, ister iş çevrelerinde olsun pek çok olumsuz tutum ve davranışlara hedef oldukları söylenebilir. Üstelik bu çocukların eğitimlerinin ilkokulla sınırlı olması, EGZÇ'ın bu kısa vadede uygun çalışma alışkanlıkları ve iş becerileri kazanmalarını olanaksız kılmaktadır. Bu da iş yaşamında karşılaşılan sorunların daha da artmasına neden olabilmektedir.

3. Alt özel sınıfı bitirdikten sonra yaşamlarını evde sürdüren eğitilebilir geri zekâlı çocukların(EGZÇ) durumları:

Araştırma grubuna giren toplam 135 EGZÇ'un okul sonrası yaşamlarını ev ortamlarında sürdürme durumları çizelge 16'da verilmiştir.

ÇİZELGE 16

EGZÇ'IN YAŞAMLARINI EVDE SÜRDÜRME DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Yaşamını Evde Sürdürenler		Ortaokula Kayıt Olan Ya da İş Edinenler		Toplam n
	n	%	n	%	
1982-1983	34	41.98	47	58.02	81
1983-1984	28	51.85	26	48.15	54
Toplam	62	45.93	73	54.07	135

Çizelge 16'da görüldüğü gibi, alt özel sınıflardan mezun olan çocukların yarısından fazlası, bir iş ya da okula yönelmemekte, evde yaşamlarını sürdürmektedir.

EGZÇ'ın yaşamlarını evde sürdürme durumlarının cinsiyete göre dağılımı çizelge 17'de verilmiştir.

ÇİZELGE 17

EGZÇ'IN YAŞAMLARINI EVDE SÜRDÜRME DURUMLARININ
CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

Yaşamını Evde Sürdürme Durumu	Kız		Erkek		Toplam n
	n	%	n	%	
Yaşamını Evde Sürdürenler	36	65.45	26	32.50	62
Ortaokula Kayıt Olan ve İş Edinenler	19	34.55	54	67.50	73
Toplam	55	100.00	80	100.00	135

Çizelge 17'de görüldüğü gibi kızların yarısından fazlası, erkeklerin yarısından azı yaşamlarını evde sürdürmektedir.

Yaşamlarını evde sürdüren EGZÇ'ın, evde sürdürdükleri yaşam biçimlerine göre dağılımı çizelge 18'de verilmiştir.

ÇİZELGE 18

EGZÇ'IN EVDE SÜRDÜRDÜKLERİ YAŞAM
BİÇİMLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Mezun Oldukları Öğretim Yılları	Evle-		Yaşam Biçimleri				Aileye Tamamen Bağımlı Olanlar		Toplam n
	n	%	Kursa Gidenler n	%	Ev İşlerine Yardım Edenler n	%	n	%	
1982-1983	1	2.94	15	44.12	17	50.00	1	2.94	34
1983-1984	2	7.14	10	35.72	14	50.00	2	7.14	28
Toplam	3	4.84	25	40.32	31	50.00	3	4.84	62

Çizelge 18'de görüldüğü gibi yaşamlarını evde sürdüren toplam 62 EGZÇ'dan 3'ü evlenmiş, 31'i ev işlerine yardım etmekte, 25'i kursa gitmekte, 3'ü ise aileye tamamen bağımlı durumda yaşamını sürdürmektedir.

EGZÇ'ın evde sürdürdükleri yaşam biçimlerinin cinsiyete göre dağılımı çizelge 19'da verilmiştir.

ÇİZELGE 19

EGZÇ'IN EVDEKİ YAŞAM BİÇİMLERİNİN CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI

Evdeki Yaşam Biçimi	Cinsiyet				Toplam n
	Kız n	%	Erkek n	%	
Evlenenler	3	8.33	-		3
Kursa Gidenler	14	38.89	11	42,31	25
Ev İşlerine Yardım Edenler	18	50.00	13	50,00	31
Aileye Tamamen Bağımlı Olanlar	1	2.78	2	7.69	3
Toplam	36	100.00	26	100,0	62

Çizelge 19'da görüldüğü gibi evde yaşamlarını sürdüren 36 kızdan 3'ü evlenmiş, 14'ü kursa gitmekte, 18'i ev işlerine yardım etmekte, 1'i aileye tamamen bağımlı durumdadır. Evde olan 26 erkekten evlenen yoktur. 11'i kursa gitmekte, 13'ü ev işlerine yardım etmekte, 2'si aileye tamamen bağımlı durumdadır. Kursa giden 14 kızdan

4'ü kuran kursuna, 7'si biçki-dikiş kursuna, 3'ü çiçek kursuna gitmektedir. Kursu giden 11 erkekten 9'u kuran kursuna, 2'si meslek kursuna gitmektedir.

Evde yaşamlarını sürdüren 62 çocuktan 25'inin çeşitli kurslara gidiyor olması ilginçtir. Bu durum ailenin çocuklarına okulun sağlayamadığı iş ve mesleki becerileri kurs yoluyla sağlama çabaları olarak nitelendirilebilir.

BÖLÜM IV

ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER

Araştırma raporunun bu bölümünde özet, yargı ve önerilere yer verilmiştir. Öneriler, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik olmak üzere iki alt başlık altında ele alınmıştır.

Özet

Araştırmanın amacı, Eskişehir ilimerkezinde 1982-1983 ve 1983-1984 öğretim yıllarında alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir geri zekâlı çocukların(EGZÇ) ilkököl sonrası durumlarının saptanmasıdır.

Eskişehir ili merkezinde 1982-1983 ve 1983-1984 öğretim yıllarında alt özel sınıfları bitiren EGZÇ sayısı 135'dir. Bu çocukların tamamı araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmada okula ilişkin veriler ilkököl ve ortaoköl kayıtlarından, çocuğun iş edinme ve evdeki durumlarına ilişkin veriler de Aile Görüşme Formu aracılığı ile çocukların anne ya da babasından elde edilmiştir. Toplanan veriler araştırmanın sorularını yanıtlayacak şekilde

çizelgelerde verilmiştir. Araştırma bulguları frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın amacına bağlı olarak yanıtlanan sorular sonunda şu bulgular elde edilmiştir.

1. Alt özel sınıfları bitiren 135 EGZÇ'den % 22.96'sı ortaokula kayıt olmuştur. Ortaokula kayıt olanların % 20'si kız, % 25'i erkektir. Ortaokula kayıt olan 29 EGZÇ'dan 9'u araştırmanın yapıldığı Nisan-Mayıs 1986 tarihinde öğrenimlerini sürdürmektedir. Okuldan ayrılan 20 EGZÇ'un % 65.00'i 1. sınıftan, % 35.00'i ise 2. sınıftan ayrılmıştır.

Araştırmanın yapıldığı tarihte, ortaokulda öğrenimini sürdüren 9 EGZÇ'dan 5'i orta 1, 3'ü orta 2, 1'i orta 3. sınıfta öğrenim görmektedir.

Ortaokulda öğrenimini sürdüren EGZÇ'dan 2'sinin hiç sene kaybı olmamış, 5'i 1 yıl kaybetmiş. 2'si 2 yıl kaybetmiş olup halen beklemeli durumdadır.

2. Alt özel sınıfları bitiren 135 EGZÇ'dan % 31.11'i ilkokul sonrası bir iş edinmiştir. İş edinenlerin oranı kızlarda % 14.55 iken, erkeklerde % 42.50'dir. Bu çocukların ilk girdikleri işler sırasıyla, tamirci çıraklığı, garson yardımcılığı, berber çıraklığı gibi yarı beceri gerektiren işler olmaktadır. Bunların yaklaşık 3/4'ü halen aynı iş yada bir başka işte çalışmalarını sürdürmektedir. 1/4'ü ise işinden ayrılmış ve halen herhangi bir

işte çalışmamaktadır. Halen bir işte çalışmayan bu çocukların ayrıldıkları işler sırasıyla, berber çıraklığı, tamirci çıraklığı, garsonluk ve benzeri işler olmaktadır.

Alt özel sınıflardan mezun olduktan sonra işe giren, araştırmanın yapıldığı Nisan-Mayıs 1986 tarihinde halen çalışmakta olan 31 EGZÇ'un çalıştıkları işler sırasıyla, garson yardımcılığı, berber çıraklığı, çobanlık, tamirci çıraklığı ve boyacılık gibi işlerdir. Halen çalışmakta olan EGZÇ'ın 9'u girdikleri ilk işte çalışmalarını sürdürmektedir. İş değiştiren 22 EGZÇ'un 13'ü 1 defa, 5'i 2 defa, 4'ü en az 3 defa iş değiştirmiştir.

3. Alt özel sınıflardan mezun olan 135 EGZÇ'den 62'si % 45.93 yaşamını evde sürdürmektedir. Kızlarda bu oran % 65.45 iken, erkeklerde % 32.50'dir.

Yaşamını evde sürdüren 62 EGZÇ'den 3'ü evlenmiş, 31'i ev işlerine yardım etmekte, 25'i kursa gitmekte, 3'ü ise aileye tamamen bağımlı durumda yaşamını sürdürmektedir. 36 kız çocuktan 3'ü evlenmiş, 14'ü kursa gitmekte, 18'i ev işlerine yardım etmektedir. 26 erkek çocuktan, evlenen yoktur. 11'i kursa gitmekte, 13'ü ev işlerine yardım etmektedir.

Kursa giden 14 kızdan 4'ü kuran kursuna, 7'si biçki-dikiş kursuna, 3'ü çiçek kursuna gitmektedir. Kursa giden 11 erkekten 9'u kuran kursuna, 2'si ise meslek kursuna gitmektedir.

Yargılar

Araştırma sonunda ulaşılan yargılar şunlardır.

1. Alt özel sınıflardan mezun olan eğitilebilir geri zekalı çocukların(EGZÇ) önemli bir bölümü normal çocukların devam ettikleri ortaokullara kayıt olmaktadır. Bu durum büyük ölçüde çocuklar için alt özel sınıf sonrasında herhangi bir özel eğitim olanağının sağlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak özel eğitim önlemlerine yer verilmeyen ve programları bu çocukların özelliklerine uygun olmayan ortaokullarda öğrencilerin çoğu kez başarısız olmaları kaçınılmaz olmaktadır.

2. Ortaokula kayıt olan EGZÇ'dan daha fazlası, okul sonrasında bir iş edinmektedir. Edinilen işler yarı beceri gerektiren işlerdir. Ancak EGZÇ'ın okulda herhangi bir iş ya da meslek eğitiminden geçmemiş olmaları, diğer yandan işverenlerin ve iş yerinde çalışanların bu çocukları yeterince tanımamaları, işten ayrılma ya da iş değiştirme sayısını arttırmaktadır. Bunun yanında iş edinmede erkekler kızlara oranla daha avantajlı görülmektedir.

3. EGZÇ'ın yarısına yakını evde oturmaktadır. Bu durum onlara sağlanan ileri eğitim ve iş olanaklarının sınırlılığından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte evde olan çocukların önemli bir bölümü çeşitli kurslara gitmektedir. Bu durum ailenin çocuklarına, ilkokulun sağla-

yamadığı iş ve meslekî becerileri, kurslar yoluyla sağlama girişimleri olarak görülmektedir.

Öneriler

Uygulamaya ilişkin öneriler:

1. Uzun vadede, Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklar (EGZÇ) için ilkokul sonrası, özel eğitim kurumlarının açılması sağlanmalıdır.
2. Kısa vadede, ortaokulun ilk sınıflarını başara-
bilecek çocuklara özel eğitim olanaklarının sağlanmasının yolları aranmalıdır.
3. Anne-babaya çocuklarının ileri eğitimlerine ilişkin gerekli rehberlik yapılmalıdır.
4. İşverene ve iş yerinde çalışanlara bu çocuklar tanıtılmalıdır.
5. İşverenler bu çocukları işe almaya özendirilmelidir.
6. Bu çocuklar için hizmet öncesi ve sonrası meslekî eğitim programları düzenlenmelidir.
7. Yaşamlarını evde sürdüren EGZÇ'nin anne-babalarına gerekli rehberlik yapılmalıdır.

İleri araştırmalara ilişkin öneriler:

1. EGZÇ'ın okul sonrasında izlenmesi çalışmaları Türkiye genelinde ve daha uzun süreli izleme çalışmalarına konu olabilir.

2. Yapılacak izleme çalışmaları ile EGZÇ'ın ailelerinin içinde bulunduğu durum ve sorunları, iş ve mahalle çevresinde bulunan insanların geri zekâlı çocuğu yönelik tutum ve davranışları ayrıntılı bir biçimde incelenebilir.

EK 1

AİLE GÖRÜŞME FORMU

BÖLÜM I

1. Çocuğun Adı:.....
2. Soyadı :.....
3. Cinsiyeti :.....
4. Yaşı :.....
5. Mezun olduğu okul:.....
6. Görüşme yapılan kimsenin çocuğa yakınlığı?
 Anne
 Baba
7. Çocuğun alt özel sınıftan mezun olduktan sonraki durumu nedir?
 Çalışıyor
 Evde oturuyor.

BÖLÜM II

8. Çalışıyorsa alt özel sınıftan mezun olduktan sonra edindiği ilk işi nedir?
 Garson yardımcılığı
 Berber çıraklığı
 Çobanlık
 Tamirci çıraklığı
 Pezevenk
 İpne

EK 1-devam

- ( ) Boyacılık
( ) Diğer işler.

9. Halen bir işte çalışıyor mu?

- ( ) Evet
( ) Hayır

10. Hayır ise hangi işten ayrıldığı?

- ( ) Garson yardımcılığı
( ) Berber çıraklığı
( ) Çobanlık
( ) Tamirci çıraklığı
( ) Boyacılık
( ) Diğer işler

11. Halen çalışıyor ise ne tür işte çalışıyor?

- ( ) Garson yardımcılığı
( ) Berber çıraklığı
( ) Çobanlık
( ) Tamirci çıraklığı
( ) Boyacılık
( ) Diğer işler

12. Halen çalıştığı iş ilk edindiği iş mi?

- ( ) Evet
( ) Hayır

13. Hayır ise kaç iş değiştirdi?

- ( ) 1 defa
( ) 2 defa
( ) 3 ve daha fazla.

EK 1-devam

BÖLÜM III

14. Çocuğunuzun yaşamını evde sürdürme biçimi nedir?

- Evlendi
- Kursa gidiyor
- Ev işlerine yardım ediyor
- Aileye tamamen bağımlı durumda.

15. Kursa gidiyor ise ne tür kursa gidiyor?

- Kuran kursu
- Biçki-dikiş kursu
- Çiçek kursu
- Meslek kursu

EK 2

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNDEN
ALINAN İZİN BELGESİ

T.C.

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı: 412/102

Tarih: 15/4/1986

İlgili Makama,

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans öğrencisi Nurten Rüya, "1982-1983 ile 1983-1984 Öğretim Yıllarında Alt Özel Sınıflardan Mezun Olan Öğrencilerin Mezuniyetten Sonra Ne Yaptıkları" konulu Yüksek Lisans tezini hazırlamaktadır.

Kendisinin bu öğrencileri belirlemek için aşağıda isimleri yazılı okullardan bilgi toplaması gerekmektedir.

Gerikli iznin verilmesini arz ve rica ederim.

(İmza)

Doç.Dr. Fazıl TEKİN

Enstitü Müdürü

EK 2-devam

Okulların Adları

Ahmet Olcay İlkokulu
Barbaros İlkokulu
Ali Fuat Cebesoy İlkokulu
Çamlıca İlkokulu
Emek İlkokulu
İ. Karaoğlanoğlu İlkokulu
Gazi İlkokulu
Halil Yasin İlkokulu
Hürriyet İlkokulu
2 Eylül İlkokulu
Kurtuluş İlkokulu
M. Ali Yasin İlkokulu
Murat Atılgan İlkokulu
Pilot Binbaşı İlkokulu
Porsuk İlkokulu
Şarhöyük İlkokulu
Şeker İlkokulu
Turan İlkokulu
K. Karabekir İlkokulu
Ziya Gökalp İlkokulu
Huzur İlkokulu

EK 3

ESKİŞEHİR İLİ MİLLİ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR
MÜDÜRLÜĞÜNDEN ALINAN İZİN BELGESİ

T.C.

ESKİŞEHİR İLİ

MİLLİ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR MÜDÜRLÜĞÜ

Eskişehir 21 Nisan 1986

İL MAKAMINA

ESKİŞEHİR

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Müdürlüğü Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans öğrencisi Nurten
Rüya'nın "1982-1983 ile 1983-1984 öğretim yıllarında alt
özel sınıflardan mezun olan öğrencilerin mezuniyetten
sonra ne yaptıkları" konulu yüksek lisans tezini hazır-
lamak için aşağıda isimleri yazılı okullardan bilgi alma-
sını istediklerini 15.4.1986 tarih ve 412/102 sayılı
yazıları ile Müdürlüğümüze bildirmekte olup, yazı ekte
sunulmuştur.

Adı geçen Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans öğrencisi-
nin aşağıda isimleri yazılı okullarımızdan bilgi alması
Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

EK 3-devam

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde gereğini müsaadelerinize arz ve teklif ederim.

(İmza)

FEHİMİ BİLDİK

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Md.V.

OLUR

17 NİSAN 1986

(imza)

ALİM KOÇER

Vali Yardımcısı

Vali a.

Okulların Adları

Ahmet Olcay İlkokulu

Barbaros İlkokulu

Ali Fuat Cebesoy İlkokulu

Çamlıca İlkokulu

Emek İlkokulu

İ. Karaoğlanoğlu İlkokulu

Gazi İlkokulu

Halil Yasin İlkokulu

Hürriyet İlkokulu

2 Eylül İlkokulu

EK 3-devam

Kurtuluş İlkokulu

M. Ali Yasin İlkokulu

Murat Atılğan İlkokulu

Pilot Binbaşı İlkokulu

Porsuk İlkokulu

Şarhöyük İlkokulu

Şeker İlkokulu

Turan İlkokulu

K. Karabekir İlkokulu

Ziya Gökalp İlkokulu

Huzur İlkokulu

KAYNAKLAR

- Başaran, İbrahim Ethem. Eğitim Psikolojisi. Ankara: Emel Matbaası, 1982.
- Baymur, Feriha. Genel Psikoloji. İstanbul: İnkilâp ve Aka Basımevi, 1973.
- Binbaşıoğlu, Cavit. Eğitim Psikolojisi. Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 1982.
- Bilir, Şule. Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1986.
- Çağlar, Doğan. Geri Zekâlı Çocuklar ve Eğitimi. Genişletilmiş İkinci Baskı. Ankara: Kadıoğlu Matbaası, 1979.
- . Özel Eğitimde Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların Teşhis Sorunları, Basılmış Doçentlik Tezi, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi, 1985.
- . Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Özür Gruplarına Göre 0-18 Yaş Grubuna Düşen Tahmini Sayıları. Ankara: 1985(Teksir).
- Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocuklar İçin İlkokul Programı. M.E.B. Yayınları, Ankara: 1976.

Enç, Mithat, Doğan Çağlar ve Yahya Özsoy. Özel Eğitime Giriş. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 95, 1981.

Eripek, Süleyman. "Eğitilebilir Geri Zekâlı Çocukların Alt Özel Sınıflara Seçimlerinde İzlenen Yöntem ve Bu Sınıfları Bitiren Çocukların Durumlarının Saptanması", A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 10, 1-2: 269-291, 1978.

Eripek, Süleyman. Geri Zekâlı Çocukların Eğitimi. Eğitim Bilimleri Bölümü Yayını. Eskişehir: 1984(Tekser).

Karasar, Niyazi. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar-İlkeler-Teknikler. Bahçelievler PK. 33, Ankara: 1982.

----- Araştırmalarda Rapor Hazırlama. Dördüncü Baskı. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık Ltd. Şti., 1984.

Kaya, Yahya Kemal. İnsan Yetiştirme Düzenimiz. Geliştirilmiş Üçüncü Baskı. Ankara: Erk Basımevi, 1981.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Özel Eğitimle İlgili Kanun ve Yönetmelikler. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1986.

"Kirk, S.A. Education Exceptional Children. U.S.A.: Houghton Mifflin Company, 1972" (Eripek, 1984, s.14-15 Alıntı).

"Smith, R.M. ve V.T. Neisworth. The Exceptional Child,
A Functonal Approach. U.S.A.: Mc Graw-Hill Inc.,
1975"(Eripek, 1984, s.21 Alıntı)

Ülgen, Gülten ve Emel Fidan. Çocuk Gelişimi. İkinci Baskı,
MEB Yayını, Ders Kitapları Dizisi No: 56, İstanbul,
1984.

Yörükoğlu, Atalay. Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara: T. İş
Bankası K.Y., 1980.